

Fra dobbelt stigma til dobbel stolthet: språkkontakt i Nord-Norge i en ideologisk brytningstid

*Av Åse Mette Johansen
Universitetet i Tromsø*

Sammendrag

Målsettinga med denne artikkelen er å skissere den språkideologiske kompleksiteten som gjelder for mange eldre flerspråkssituasjoner i Nord-Norge, det vil si kontaktsituasjoner som involverer samisk og/eller kvensk og norsk.¹ Datagrunnlaget er henta fra en kvalitativ studie av språkbytte og språkbevaring i den tradisjonelt trespråklige kystbygda Olmmáivággi/Mann dalen i Gáivuona suohkan / Kåfjord kommune i Nord-Troms (Johansen 2009). Skiftet fra en fornorskings- til en revitaliseringsideologi på makronivå danner en mangefasettert og til dels motsetningsfull språkideologisk ramme for språkbruk i Mann dalen, selvsagt diakront, men mindre selvsagt også synkront. Flertydigheten kommer klart til uttrykk på individnivå. Artikkelen tar opp språkideologiske implikasjoner for valget mellom norsk og samisk, men også for bruken av samiske substrattrekk i den norske varietetene på stedet. Hovedkonklusjonen er at fornorskingsfasens doble stigmatisering av både samisk språk og «dårlig norsk» er i ferd med å erstattes av en dobbel stolthet på vegne av begge disse varietetene. I forlengelsen av dette argumenterer jeg avslutningsvis for at dette språkideologiske bakteppet er viktig for den videre forskninga på nordnorske kontaktvarieteter, eller såkalte etnolekter.

Nøkkelord: språkkontakt, språkideologier, nordnorske etnolekter, språkending, funksjon

Kunnskap om språkideologier – hva skal vi med det?

The central point is that language is necessarily used against background sets of assumptions – about what is ”correct”, ”appropriate”, ”well-formed”, ”worth saying”, ”permissible”, and so on, but also about what indexical expression x has as its default meaning (Silverstein 1998) – which vary from one time and place to others, and that these evaluative and prescriptive assumptions are ideological. (Coupland & Jaworski 2004:36)

Språkideologier er ulike sett av oppfatninger som ligger til grunn for evalueringer av og retningslinjer for språklig atferd og språklige valg på makro- og mikronivå. De kan gjelde både valg av språk, for eksempel individers valg mellom norsk og samisk i et tospråklig samfunn, og valg av bestemte språklige trekk, eksempelvis bruk av samiske eller kvenske² substrattrekk i en nordnorsk kontaktvarietet som har vokst fram i et samisk-og/eller kvensk-språklig område.

Hovedmålsettinga med denne artikkelen er å skissere den språkideologiske kompleksiteten som karakteriserer samlivet mellom samisk³ og norsk i et nordnorsk språkkontaktssamfunn. Datagrunnlaget er henta fra en kvalitativt og diskursanalytisk orientert studie av *språkbytte* og *språkbevaring* i den sjøsamisk-norske bygda Olmmáivággi/Manddalen i Gáivuotna/Kåfjord i Nord-Troms (Johansen 2009). Studien konsentrerer seg om enkeltmenneskers oppfatninger av forholdet mellom samisk og norsk språk i egen familie og i samfunnet for øvrig. Nærmere bestemt vil *språkideologiers innflytelse på valg av norsk eller samisk* være i brennpunktet i fortsettelsen. Parallelt er de samme språkideologiene nært forbundet med den sosiale motivasjonen for kontaktbetinga variasjon og endring i den norske varietetten i Manddalen. I fortsettelsen er det derfor også et delmål å dra inn dette perspektivet, altså *språkideologier som ramme for bruk av samiske substrattrekk i norsk* i denne bygda. I likhet med utallige språkbrukere lever manddalingene i skjæringspunktet mellom ulike og motstridende språkideologier, i dette tilfellet fornorskings- og revitaliseringsideologiene. Min ambisjon er å klargjøre hvordan dette innebærer at et dobbelt språkstigma og en dobbel språkstolthet *samtidig* gjør seg gjeldende i menneskers forhold til både norsk og samisk språkbruk på plassen.

Tematisk hører denne analysen hjemme innafor språk- og kulturkontaktlinja i norsk andrespråksforskning, det vil si den delen av fagfeltet som

studerer to- og flerspråkssituasjoner som involverer norsk, og som også i størst grad behandler språksosiologiske og sosiolingvistiske problemstillinger (Golden et al. 2007). Likevel bærer nok tilnærminga også preg av å være en litt fremmed fugl i denne sammenhengen, både metodisk på grunn av det sterke metaspråklige fokuset og teoretisk grunna vektlegginga av nettopp språkideologier. Begge deler har sin bakgrunn i at nyere forskning innafor sosiolingvistik og lingvistisk antropologi framhever og anerkjenner en gjensidig og kontinuerlig påvirkning mellom *språk og kontekst* (se f.eks. Duranti & Goodwin 1992). Forholdet mellom *språk og tanke* har riktignok en sentral plass i andrespråksforskninga, ikke minst i studier av kognitive prosesser i språkinnlæring. Desto mer uvanlig er det å vie oppmerksomhet til *tanker om språk* hos språkbrukerne selv, noe som for så vidt kjennetegner språkvitenskapen i sin alminnelighet (Kroskryt 2004: 496). Folks metaspråklige kommentarer og utsagn utgjør imidlertid et viktig empirisk grunnlag når man søker å kontekstualisere språkbruk i det sosiale rommet (jf. Jaworski et al. 2004), og i den forbindelse er *språkideologier* et nøkkelbegrep (op.cit.: 4f.).

Nyorienteringer på det sosiolingvistiske forskningsfeltet leverer ikke i seg selv argumenter for at kunnskap om språkideologier er interessant for norsk andrespråksforskning. Likevel har denne kunnskapen etter mitt skjønn en klar relevans på ulike nivåer i andrespråkssammenheng: For det første er den viktig for alle som trenger å utvide sin forståelse av språk og språkforhold i Nord-Norge generelt, både diakront og synkront. Ikke minst gjelder dette lærere og andre som har tilknytning til skole- og undervisningssektoren, og som skal legge til rette for at elever får utvikle kunnskaper om egen og andres språkbakgrunn og språkbruk. Omfattende språkskifteprosesser fra samisk og kvensk til norsk i perioden 1850–1950 preger ikke bare nordnorsk språkhistorie på samfunns- og individnivå, men også den typen nordnorsk språkvariasjon som møter en på steder der norsk i en viss fase var andrespråk for majoriteten av innbyggerne. I Indre Finnmark var språkskiftet fra samisk til norsk dessuten like omfattende, og her er det vanlig at norsk fortsatt gjelder som andrespråk selv blant yngre språkbrukere. I øvrige revitaliseringsområder er det stadig flere foreldre som ønsker at deres barn skal vokse opp som balansert tospråklige. Det språkideologiske klimaet har endra seg, men språkkontakten lever altså videre i nord, både som et historisk og et moderne fenomen.

For det andre kan heller ikke andrespråksforskninga la være å ta inn over seg at all språkbruk er ideologibefengt, slik vignettsitatet ovenfor

påpeker. Med andre ord tenderer alle språklige samliv mot å innebære asymmetriske maktforhold og «udiskutable» hierarkier på diverse språkbruksarenaer. Dette gjelder selvsagt ikke bare gamle flerspråkssituasjoner i Nord-Norge, men også kontaktsituasjoner av nyere dato både i nord og i øvrige landsdeler (Bull & Lindgren 2009). I så måte bør analysen av språkideologier i Manndalen ha en overføringsverdi til andre forhold. Generelt kan kunnskap og bevissthet om språkideologier i sin tur skape mer kunnskapsrike og bevisste språkbrukere – og dermed nye og mer kunnskapsbaserte og tolerante språkideologier.

For det tredje, og mer spesifikt, er kunnskap og bevissthet om språkideologier viktig når vi oppsummerer det vi per i dag vet – og ikke minst *ikke* vet – om kontaktbetinga variasjon i Nord-Norge. Dette får igjen konsekvenser for vår utforming av nye forskningsspørsmål på et relativt ungt forskningsfelt i stadig utvikling. Dette skal jeg komme nærmere tilbake til mot slutten av artikkelen.

I det følgende vil jeg starte med å presentere språksamfunnet kort før jeg kommer tilbake til språkideologibegrepet og konkretiserer det nærmere med utgangspunkt i min egen empiri. Deretter følger en analyse av hvordan ulike språkideologier kommer til uttrykk på individnivå i materialet mitt. Hensikten er delvis å illustrere kompleksiteten i det språkideologiske feltet i Manndalen i dag, men også å synliggjøre hvor flertydige kontekstene som gjelder for språkbruk, dermed blir. I analysen er det en glidende overgang fra et fokus på valg av språk til en sterkere vektlegging av bruk av samiske substrattrekk i norsk. Avslutningsvis vil jeg på bakgrunn av denne analysen aktualisere forskningsspørsmål som gjelder nettopp nordnorske kontaktvarieteter, også kalt *etnolekter*: Hvilken betydning har det språkideologiske kartet når vi orienterer oss om hvor vi står og hvor vi går i fortsettelsen på dette feltet? Artikkelen avrundes med en kort og oppsummerende kommentar.

Språksamfunnet Manndalen i Gáivuotna/Kåfjord i går og i dag

Språk- og kulturforhold i Gáivuotna/Kåfjord i Nord-Troms er solid rotfesta i det historiske *tre stammers* møte mellom kvener, samer og nordmenn på Nordkalotten. Rundt 1900 var samisk majoritetsspråket i fjorden, framfor alt i Manndalen der over 80 % av befolkninga hadde samisk som førstespråk.

Kåfjordingene har i løpet av en drøy hundreårsperiode vært vitner til og deltakere i to gjennomgripende og politiserte endringsprosesser i sine språklige omgivelser. For det første dreier dette seg om et omfattende språkskifte fra slutten av 1800-tallet og fram til etterkrigstida, hovedsakelig som en følge av kombinasjonen av fornorskning og modernisering i denne perioden. En annen viktig faktor var tvangsevakueringa høsten 1944 da befolkninga ble flytta til norskspråklige samfunn lenger sør under tyskernes tilbaketrekning og gjennomføring av «den brente jords taktikk».

Den andre endringsprosessen er en målretta samisk språk- og kulturstyrking i form av revitaliseringa som starta i det små i 1980-årene og har vokst seg livskraftig etter hvert. Det er to viktige milepæler i disse prosessene: Gáivuotna/Kåfjord ble i 1992 en del av forvaltningsområdet for samisk språk slik at samisk og norsk ble offisielt likestilt i kommunen. I tillegg ble den samiske læreplanen L97S innført i Kåfjord-skolene i 1997. Begge tiltakene resulterte i harde konflikter på alle nivåer, fra rådhuset til kjøkkenbordet. Motsetningene mellom «samer» og «nordmenn» fikk ikke minst mye medieoppmerksomhet, og «skiltskytterkommunen» ble landskjent da motstandere av revitaliseringa gjentatte ganger skjøt på det samiske navnet på kommuneskiltet og gjorde det uleselig. Nå har omstillingene fått modne, og konflikt er erstatta av forsoning (Pedersen & Høgmo 2004, Johansen 2009), noe kommuneskiltene også vitner om: De har fått henge i fred siden 2002.⁴

Manndalen fungerer på mange måter som et sentrum for samisk revitalisering og samepolitisk engasjement, ikke bare i Gáivuotna/Kåfjord, men også i Sápmi generelt. Her finner vi Senter for Nordlige Folk som blant anna huser kommunens språksenter som tilbyr samiskopplæring til voksne både innafør og utafør kommunegrensene. En samiskspråklig barnehage åpna i 2007, og inneværende skoleår får 57 av 84 elever opplæring i nord-samisk som første- eller andrespråk på Manndalen skole. Dette er den klart høyeste andelen samiskelever i de tre Kåfjord-skolene (<http://www.wis.no/stat09>). Vi kommer heller ikke utenom den globale urfolksfestivalen Riddu Riddu, *den lille stormen på kysten* som har funnet sted i bygda hver sommer siden 1991, og som virkelig har bidratt til å sette Manndalen på kartet som ei sjøsamisk bygd (Hansen 2008).

Feltarbeidet som jeg gjennomførte i Manndalen i perioden 2004–2007, handla om personlige erfaringer med å leve i et språksamfunn som er prega av sterke endringer og, ikke minst, sterke politiske føringer bak disse endringene. Studien bygger nærmere bestemt på ti halvstrukturerte inter-

vjuer med seks kvinner og fire menn mellom 25 og 80 år. Som nevnt innledningsvis dreide samtalene seg om språkbytte- og språkbevaringsprosesser i familien spesielt og i språksamfunnet generelt. Jeg gjennomførte selv intervjuene med enkeltinformanter. De har alle norsk som førstespråk, men flere av dem er tospråklige i norsk og samisk ved at de i dag bruker begge språk aktivt både i private samtalesituasjoner og på arbeidsplassen. Intervjuspråket er i alle tilfellene norsk, opptakene varierer i lengde fra ca. 20 minutter til opptil to timer.

Valget om å avgrense arbeidet til Manndalen handla delvis om at jeg kommer fra bygda selv. Langt viktigere var det at den historiske utviklinga gjør at vi finner et særlig sammensatt språklig miljø i bygda. Siden det samiske språkets etnolingvistiske vitalitet i Kåfjorden har vært og på mange måter er sterkest her, er det mye som tyder på at språkbytte- og språkbevaringstendenser har dratt språksamfunnet i hver sin retning samtidig over lang tid. Slik skapes det personlig erfaringer med muligheter og begrensninger på den språklige arenaen, *personlige språkhistorier*, som er verdt å studere nærmere – også i et språkideologisk perspektiv.

Språkideologier på makro- og mikronivå

Det er ikke utvikla noen egen metodologi for studier av språkideologier, men temaet har så langt fått mest oppmerksomhet innafor lingvistisk antropologi (Coupland & Jaworski 2004:37, Kroskritt 2004:500). Irvine & Gal (2000) er kanskje det nærmeste vi kommer et slags teoretisk rammeverk for analyse av språkideologier (Coupland & Jaworski 2004:37). De argumenterer for at bestemte semiotiske prosesser (*iconization*, *fractal recursivity* og *erasure*) er nyttige analytiske verktøy når man skal avdekke hvordan språklig variasjon, i brei forstand, tolkes med utgangspunkt i språkideologier i ulike grupper, på ulike steder og til ulike tider.

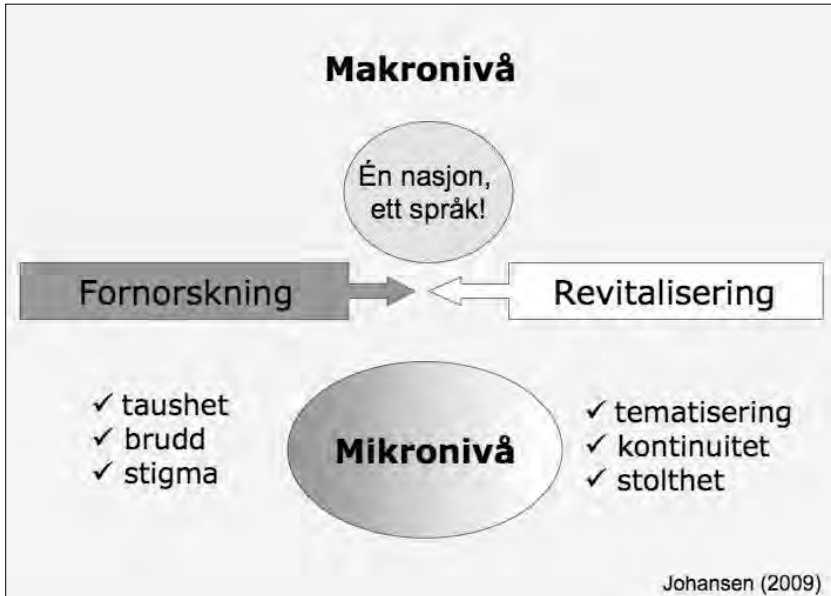
Jeg skal imidlertid ikke gå nærmere inn på disse semiotiske prosessene i min presentasjon av empiri fra Manndalen, men heller dvele ved et viktig skille mellom det relativt oversiktlige språkideologiske feltet på makronivået, her synonymt med det politiske nivået, og den språkideologiske flertydigheten vi finner på mikronivået. På makronivået representerer fornorskning og revitalisering to stikk motsatte ideologier når det gjelder samisk og kvensk språk og kultur. Myndighetenes mål med fornorskningspolitikken var kulturell og språklig assimilering, altså å gjøre

samisk- og kvensktalende samer og kvener til norsktalende nordmenn. Innafor den minoritetspolitiske revitaliseringsdiskursen er samisk og kvensk språk og identitet tvert imot akseptert og verdsatt i det offentlige.

Paradoksalt nok er fornorskings- og revitaliseringsideologiene på ett punkt forbløffende like: De inngår begge i omfattende nasjonsbyggingsprosjekter der henholdsvis norsk og samisk språk løftes fram som et sentralt kultur- og identitetsuttrykk i det følelsesmessige fellesskapet man søker å danne: «En nasjon, ett språk!». Fornorskning og revitalisering har også til felles at begge prosesser legger et usedvanlig sterkt sosiopolitisk press på språkvalg og identitetsforvaltning hos de menneskene de angår. Sterkest har nok dette kommet til uttrykk i norsk og samisk sammenheng, mens kvensk revitalisering mer synes å være inne i en fase av forhandling og etablering av et felles kvensk symbolrepertoar – der språket spiller en sentral rolle.

For å konkretisere dette med utgangspunkt i Manndalen, har innbyggerne her møtt to stikk motsatte krav og forventninger fra politisk hold når det gjelder språkvalg og identitetsforvaltning. Der besteforeldre eller foreldregenerasjonens forhold til samisk språk og identitet gjerne er prega av *taushet*, *brudd* og *stigma*, er barn og barnebarn tilsvarende opptatt av å *tematisere* det samiske, etablere en slags samisk *kontinuitet* i familien og på stedet, og de løfter ikke minst fram en tydelig *stolthet* over å ha samisk bakgrunn. På makronivå representerer altså fornorskning og revitalisering en slags språkideologisk kollisjon. Langs en historisk-politisk utviklingslinje har revitalisering for lengst erstatta fornorskingsstrevet. På mikronivået blir det språkideologiske bildet atskillig mer komplekst ettersom enkeltindivider lever side om side i samme språksamfunn med høyst ulike erfaringer med og holdninger til norsk og samisk språk og identitet. Derfor vil jeg hevde at det er viktig å være oppmerksom på at ikke bare revitalisering og språkbevaring eller -styrking, men også fornorskning og språkbytte inngår i det språkideologiske feltet i språksamfunnet den dag i dag (Johansen 2009, se *figur 1* nedenfor).

Før jeg beveger meg videre til presentasjonen av empirien, vil jeg kort kommentere begrepet *språksamfunn*, som defineres ulikt og er omdiskutert i sosiolingvistikken. Termen viser vanligvis til et geografisk, sosialt eller etnisk avgrensa område som også kan avgrenses språklig, enten gjennom et felles lingvistisk system, felles språknormer og -holdninger eller gjennom psykologisk realitet; medlemmene opplever at de konstituerer et fellesskap (Røyne-land 2008:31ff.). Det er mulig å avgrense språksamfunnet Manndalen med utgangspunkt i alle disse faktorene (Johansen 2009:6ff.).

Figur 1: En skisse over det språkideologiske feltet for språkvalg og identitetsforvaltning i Manndalen

Mellom dobbelt språkstigma og dobbel språkstolthet

I Johansen (2009) har jeg strukturert analysen av intervjuene etter det jeg oppfatter som tre sentrale utviklingstrekk i språksamfunnet Manndalen i dag (se også *figur 1*): For det første er tematisering av språklige valg i ferd med å erstatte tausheten om de samme valgene. For det andre fins det et dyptfølt og personlig engasjement i bygda for å forhindre et endelig språkskifte, og iherdige krefter arbeider for å sikre samiskspråklig kontinuitet på stedet. I folks bevissthet er stoltheten dessuten i ferd med å vokse seg sterkere enn stigmaet de har levd med gjennom fornorskingsfasen. Mer spesifikt kan dette sies å være en bevegelse fra et dobbelt språkstigma til en dobbel språkstolthet. Jeg skal i fortsettelsen eksemplifisere hvordan dette kommer til uttrykk i datamaterialet mitt.

Taushet, brudd og stigma

I Manddalen, som i så mange andre nordnorske kystbygder, var nok språkbyttet det viktigste leddet i en ikke bare kollektiv, men også taus beslutning om å bli norsk. Et trekk i materialet er nemlig at denne overgangen synes å ha blitt generelt akseptert og individuelt praktisert uten noen form for tematisering. I intervjuene spurte jeg om eldre familiemedlemmer noen gang har uttrykt tanker eller følelser rundt språkbyttet fra norsk til samisk. Følgende informantutsagn synes å vise til en utbredt erfaring: «I min ungdom vi diskuterte aldri sånne ting. Det va ikke tema på bordet i det hele tatt.» En annen informant, en ung kvinne, gir uttrykk for at denne tausheten fremdeles er til stede i hennes familie:⁵

Det e heilt et ikke-tema. Det går ikke ant å snakke om det [...] og ser min bestemor også e veldig dårlig å fortelle historia fra gamle daga. Ho fortell veldig lite og fortell sånne «gladhistoria» eller sånn skikkelig på spissen, men språk og samisk e aldri et tema. Dem har måtta stengt det ute eller nokka sånt.

Språkskiftet som ikke-tema må opplagt sees som et resultat av fornorskningssideologiens omdefinering og fortielse av alle kulturtrekk med samisk innhold.

Like opplagt er det at språkbyttet er nært knytta til flere generasjoners forsøk på å bryte med et etnisk og sosiokulturelt innhold som det norske storsamfunnet stempla som utdatert og mindreverdige. Dersom språkskiftet tematiseres i materialet, er det vanlig at informantene sier at besteforeldrene/foreldrene erstatta samisk med norsk i hjemmene for at barna skulle klare seg på skolen og få et best mulig utgangspunkt i livet. Mange av dem som bytta språk, gjorde det på grunnlag av egne nederlagserfaringer fra møtet med det norske skolesystemet:

Mine besteforeldra, dem snakka norsk med ungan sine. Eg har snakka med ho [bestemor, f. i 1920-årene] om det, og det gjor' dem fordi dem følte at det va sånn det sko' være i den tida. Dem snakka norsk med ungan sine, og sånn som eg har forstådd det, for å gjøre det lettare for dem å lære norsk, for bestemor har fortelt at for ho va det veldig tungt å gå på skolen, og følte seg dum kanskje av og til, og det ville jo gjøre det lettere for demmes unga hvis dem lærte seg norsk.

Parallele utsagn dukker opp i Lanes (2010) studie av språkskiftet i Bugøynes, et kvenskpråklig samfunn i Finnmark. Med henvisning til Faircloughs (2001) beskrivelse av *ideologisk makt*, mener Lane at valget av språkbytte som «det beste for barna» i Bugøynes var et resultat av fornorskningssideologien: «This ideology was not made explicit, but it is an example of *ideological power* exercised through *consent*» (Lane 2010:71–72, mine uthevinger). Fairclough skiller nemlig mellom hvordan grupper kan utøve makt enten i form av *coercing*, det vil si en åpen maktpåvirkning, eller gjennom *consent*, det at undertrykte grupper som en konsekvens av en dominant ideologi overtar maktsterke gruppers argumentasjon og gjør den til sin egen, udiskutable diskurs. Lane (2010:72) påpeker at begge prosesser var involvert da bruken av norsk i sin tid ble naturliggjort rundt omkring i skoler og hjem.

I fornorskingsfasen på 1800- og 1900-tallet erfarte de fleste samer og kvener dessuten et dobbelt språkstigma: Det ble ansett som uakseptabelt å snakke samisk og kvensk offentlig, og samtidig skulle det nye norske talemålet deres (et andrespråk/S2 som ble førstespråk/S1 for påfølgende generasjoner, jf. innledninga) helst være tilstrekkelig «god norsk», med andre ord være uten innslag av finsk-ugriske substrattrekk som ga et samisk eller kvensk opphav til kjenne. Antropologen Harald Eidheim var den første som beskrev dette doble språkstigmaet i Norge på basis av feltarbeid i et sjøsamisk samfunn i Finnmark i 1960-årene (Eidheim 1971).

Erfaringer med det samme, tosidige stigmaet kommer til uttrykk i materialet mitt fra Manddalen. Her er et eksempel som en mann i 60-årene trekker fram:

Da eg vokste opp, så [...] man va jo bare lokalt i bygda her, men når man kom ut fra bygda og skulle begynne på realskole, da følte eg jo at eg hadde ikke lært orntli' norsk, og eg hadde ikke lært orntli' samisk, og man blei apt med det språket, med skifte på konsonanta og sånn som man ikke hadde tenkt over før.

Det er interessant hvordan denne mannen beskriver hvordan stigmaet gjorde seg gjeldende da han flytta ut av bygda og kom i kontakt med det norskpråklige storsamfunnet. Like interessant er opplevelsen hans av å ikke kunne noen av språkene «orntli'». Man har for lengst slått fast at tospråklighet er et komplekst fenomen som er bortimot umulig å definere med utgangspunkt i ferdigheter alene (Engen & Kulbrandstad 2004:32f.).

Språkfunksjoner og -holdninger er gjerne like sentrale aspekter ved praksisen til tospråklige individer, og det er nettopp holdninger, eller kanskje rettere sagt en spesifikk ideologi, som kommer til uttrykk i informantsitetet. Informantens erfaring var et resultat av majoritetssamfunnets doble stigmatisering av både samisk språk og et norsk talemål som røpte tilhørighet til en samisk lokalitet. Det var med andre ord ikke manglende språkkompetanse som var problemet, men derimot at hans tospråklige kompetanse ble møtt med manglende aksept i visse kontekster. Utsagnet hans må altså tolkes i lys av språkideologiske forhold og ikke i et kompetanseperspektiv.

Vi ser også her at informanten viser til «skifte på konsonanta» som et stigmatiserende språktrekk. Etter alt å dømme mener han såkalt plosivinterferens der språkbrukeren ikke skiller mellom eller forveksler /p/ og /b/, /t/ og /d/ og /k/ og /g/, særlig ordinitialt, slik at eksempelvis verbet /blåse/ kan høres ut som /plåse/. Dette er et velkjent fenomen fra finsk-ugrisk-norske språkkontaktområder.

Det doble språkstigmaet kommer også til uttrykk et annet sted hos den samme informanten:

Det [å skjule hvor man kom fra] va umulig nesten, og i Nord-Norge kunne du jo ikke legge om dialekten. Når du kom til Oslo, så kunne du jo snakke bokmål, og da kunne du jo gjøomme deg i det da, sånn som eg og mange har gjort. Men i Nord-Norge kunne du ikke snakke bokmål for at da ville jo det og være feil, da skulle man holde sin dialekt, så det va ikke enkelt.

Denne mannen har altså språklig befunnet seg «mellom barken og veden» så å si. Mulighetene for å forhandle identiteten gjennom språklig konvergens var i 1950- og -60-årene større sørpå enn i Nord-Norge. I hovedstaden eksisterte et slags standardtalemål man kunne ty til, men nordpå var ikke denne strategien tilgjengelig. Her skulle man «holde sin dialekt», som informanten sier, på grunnlag av et slags språklig autentisitetideal. Dette tyder på at det, ikke overraskende, fortrinnsvis er i de samisk-norske ferdsels- og bosettingsområdene at det doble språkstigmaet har vært sterkest.

Tematisering, kontinuitet og stolthet

Etnoentreprenører og aktivister har for lengst brutt tausheten i Mandalen/Kåfjord og introdusert tematiseringa av samisk språk og identitet som en ny norm og med en stadig sterkere støtte fra det politiske nivået i ryggen. Og samisk språk ikke bare tematiseres, men læres også igjen i hjemmet, i barnehage, på skole og på språkkurs.

De seks yngste informantene i materialet mitt har alle lært samisk på skolen eller i voksen alder, og jeg intervjuer dem om deres motiver for å lære samisk. Instrumentelle og integrative motiver er velkjente fra teori om andrespråklæring, altså motiver som gjelder språkets nytteverdi i samfunnet og identifikasjon med gruppa som snakker språket. I sin undersøkelse av revitaliseringa av samisk språk i Norge i 1990-årene nevner Todal (2002:102ff.) også *kontinuitetsmotivet*. Foreldrenes valg av samiskopp-læring for barn handler ikke bare om integrering i det samiske samfunnet, men er vel så mye et resultat av historiske forhold i slekta og på hjem-plassen. Mange er opptatt av at samisk språk er en del av deres fortid, og noen har også et tydelig framtidsperspektiv bak sine språkvalg; de ønsker at samisk språk og kultur skal overleve. Kontinuitetsmotivet er framtreddende også i mitt materiale. Samtlige informanter nevner at samisk er et språk de føler en nærhet til fordi det har vært snakka i egen familie. Her er det med andre ord først og fremst snakk om kontinuitet bakover i tid.

Tanker om framtida er tydeligere hos tre av informantene, som i likhet med Todals (2002) informantutvalg er foreldre. For disse har det vært helt avgjørende at de har fått barn som de ønsker skal få muligheten til å vokse opp med samisk språk og kultur. En av dem påpeker:

Eg har tenkt tilbake mye på det, ka som virkelig har gjort at eg har tadd det seriøst. Det e når eg sjøl bynte å få unga, altså då ønska eg virkelig at det språket sko' overleve.

I Mandalen er det fremdeles en lang vei å gå før språkoverføringa mellom generasjoner er revitalisert tilstrekkelig i hjemmene til å sikre samisk en posisjon for framtida. Samtidig er det i dag igjen yngre mennesker i bygda som snakker samisk – en situasjon som er markant annerledes enn den som gjaldt for bare 15–20 år siden. Dette gir grunn til optimisme tross alt.

Men hva så med samiske språkkontaktfenomener i norsken i Mandalen? Det sterke sosiale presset rundt bruken av denne typen norsk, kanskje

spesielt utafør bygda, har gitt manndalingene gode grunner til å kvitte seg med språkkontakttrekkene allerede i fornorskningsfasen. Det er likevel fremdeles en lang rekke språkkontaktfenomener å observere på alle lingvistiske nivåer i det norske talemålet i Manndalen i dag, enn så lenge har jeg ikke kartlagt dette inngående og systematisk. Som et eksempel fra fonologien er såkalt plosivinterferens allerede nevnt. Andre eksempler på språkkontakt-trekk som trekkes fram eller opptrer i intervjumaterialet (Johansen 2009:211ff.), og som også er omtalt i øvrig språkkontaktlitteratur (for en oversikt, se Bull 2004), er:

- **leksikalske innslag**, eksemplifisert gjennom følgende informantsitat: For eksempel at vi sir: «Huff, *eg mista no å flire.*» [...] det e rett oversatt fra samisk: «*Mun ribahin boagustit; eg mista å flire.*» Du sko' egentlig ikke ha gjort det, men du kom til å gjøre det.
- såkalt genusveksling i **morfologien**:
en ny språkskifte, det derre fornorskningspolitikken
- manglende inversjon i deklarativer hovedsetninger i **syntaksen**:
I min ungdom vi diskuterte aldri sånne ting.
Først mora døde, så ho blei fostra opp ned med kysten.

Bakgrunnen for bruken av slike trekk i dag er sannsynligvis sammensatt. Språkskiftet gikk tregere i Kåfjord enn i andre Nord-Troms-kommuner, og det gikk tregere i Manndalen enn i resten av Kåfjord. Med andre ord er språkskiftet kanskje så ferskt at det norske talemålet enda ikke har stabilisert seg her. I sin studie av aldersbetinga syntaktisk variasjon i kvenbygda Sappen i Nordreisa kommune, argumenterer Sollid (2005) for at etableringa av det norske talemålet har skjedd i to faser. Den store inter- og intra-individuelle variasjonen fra *dannelsesfasen*, det vil si fasen da språkskiftet skjedde og norsk var S2 for mange, blir mindre i *stabiliseringsfasen*, altså fasen der stadig nye generasjoner har norsk som S1 og den tidsmessige avstanden til språkskiftet øker. Sollids analyse har slektskap med Le Page & Tabouret-Kellers (1985) velkjente framstilling av hvordan *diffuse* språksituasjoner i kreolspråkssamfunn med tida erstattes av mer *fokusert* variasjon.

Men samtidig blir neste spørsmål: Hvorfor gikk språkskiftet tregere i Manndalen? Bosettingshistorie er én relevant faktor: Som nevnt tidligere var godt over 80 % av manndalingene samiskspråklige rundt 1900. Dette er en større andel enn de fleste andre steder i Nord-Troms på samme tid.

Mobilitet er en annen faktor som det må tas hensyn til ettersom Mandalen ikke fikk veiforbindelse før i 1962. Særlig viktig i denne sammenhengen er det kanskje likevel at mandalingene historisk sett har brukt også den norske varietetten på stedet for å generere motmakt og markere (etnisk) identitet overfor norskspråklige som kom til bygda. Fortellinger om slike hendelser i gammel tid dukker opp også i materialet mitt, noe overraskende til og med hos den aller yngste informanten:

Som regel så bruke ho [bestemor] å snakke og fortelle om folk herifra som snakke feil til andre som kommer, altså til andre persona, på en sånn måte at vi flire av det. [...] Ho ser det liksom fra våres perspektiv, ikke fra kors'n dem har oppfatta det [...] sånne eksempla kor lensmannen eller sånne andre embetsmenn fra Lyngseidet^[6] har kommen hit til Mandalen, ja, og sko' snakke med folk, og det har blidd sånn at dem har ikke kommunisert, eller dem har ikke forstådd kverandre. [...] Det e sånne historia som dem fortell enda i dag og flire.

Det er altså mye som tyder på at også norsk språkbruk i Mandalen har vært brukt for å signalisere motstand mot det norskspråklige storsamfunnet og samtidig uttrykke samisk identitet. I Mandalen er det dessuten spesielt at disse trekkene ikke bare har hatt såkalt skjult, men også en slags *åpen prestisje* og har vært i bruk i mer formelle sammenhenger i møte med øvrighetspersoner, jf. sitatet ovenfor.

Kroskrity (2004) understreker viktigheten av å være oppmerksom på hvor sammensatt det språkideologiske feltet kan være, uansett hvor sterk og uttalt maktsterke grupper ideologi(er) enn er:

Certainly language ideologies are not merely those ideas which stem from the "official culture" of the ruling class but rather a more ubiquitous set of diverse beliefs, however implicit or explicit they may be, used by speakers of all types as models for constructing linguistic evaluations and engaging in communicative activity. (Kroskrity 2004:497)

Den nyetablerte stoltheten over og styrkinga av samisk språk i Mandalen trenger ikke nødvendigvis å stå i motsetning til et visst vedlikehold av språkkontakttrekk i norsken som uttrykk for en lokal – og eventuelt samtidig samisk – identitet. Dermed bør det finnes belegg for å snakke om en slags dobbel språkstolthet i dag. Her er det relevant å understreke at kompetanse

i samisk språk fremdeles er en relativt knapp ressurs i språksamfunnet, og selv om aksepten for samisk er på plass, er det selvsagt en tid- og energi-krevende prosess å gjenvinne språket på individnivå. Den etnopolitiske snuoperasjonen i Sápmi kom dessuten seinere i gang i sjøsamiske samfunn enn i reindriftssamiske samfunn i Indre Finnmark, og de språklige og kulturelle forutsetningene var til dels helt annerledes. I sjøsamiske områder foregår altså fremdeles en søken etter symboler og identitetsuttrykk som har rotfeste i den samiske livsverdenen som gjelder her, og kampen for å vinne det samiske språket tilbake går hand i hand med kampen for å bli anerkjent som fullverdig same uten samisk språk. Den doble språkstoltheten gjør seg ikke bare gjeldende i språksamfunnet, men også på individnivå. En av de yngste informantene i mitt materiale har lært samisk og snakker språket flytende, men hun gir like fullt uttrykk for stolthet over samiske innslag i den norske manndalsvarieteteten. Ikke utypisk for folkelingvistikken trekker hun fram det leksikalske nivået:

Vi har jo masse samiske ord i språket våres, i norsken vårs, som alle veit, alle i fra Manndalen veit ka e for nokka [...] men folk som ikke veit det, dem ane jo ikke ka vi sir [ler]. [...] Manndalingan veit det, og så blir man liksom overraska, at dem som ikke e fra Manndalen, at dem ikke skjønne det, liksom. [ler] [...] Ja, det e jo artig [...]. Og det trur eg, det liksom nokka vi har.

Informanten synes altså at det er litt morsomt når folk fra andre steder ikke skjønner hva de samiske lånordene betyr. Hun legger vekt på at alle manndalinger kjenner dem, og dette gir basis for et «vi»-fellesskap i motsetning til «dem». Med dette in mente skal jeg nå gjøre opp en slags status på forskningsfeltet som gjelder nordnorske kontaktvarieteter à la den vi finner i Manndalen.

Forskning på nordnorske etnolekter – ny kunnskap om nye varieteter

«Det ville være en interessant oppgave mer systematisk å undersøke karakteren og utbredelsen av samiske språkeiendommeligheter i norsk tale i dette området,» skriver Nesheim (1952:128) i en kortfatta, men informativ artikkel som bygger på usystematiske observasjoner av det norske talemålet i Lyngen i Nord-Troms i tidlig etterkrigstid. Selv var han travelt opptatt med

å studere «de utdøende samiske dialekter» (op.cit.:123) i regionen. Gammel flerspråklighet i Nord-Norge og Nesheims oppfordring til tross: Først i 1980-årene begynte et lite miljø ved Universitetet i Tromsø for alvor å studere nordnorske språkkontaktvarieteter. Denne forskningsinnsatsen har langt på vei levert premissene for min tidligere og pågående forskning i Manndalen, og jeg skal derfor kort presentere noen sentrale innsikter herfra (f.eks. Bull et al. 1986; Bull 1991, 1992, 1995; Junttila 1988; Pedersen 1988, 2000; Sollid 2005).⁷

For det første er det veldokumentert at norske varieteter i tradisjonelt samisk og/eller kvenske bosettingsområder inneholder en rekke språkstrukturelle trekk som kan knyttes til den tette kontakten med finsk-ugriske nabospråk. Norsk har trolig vært representert svært lenge i mange nordlige språksamfunn, men det var først etter språkskiftefasen at dette ble majoritetsspråket på bekostning av samisk og/eller kvensk mange steder. I slike språksamfunn må altså norsk talemålsvariasjon i stor grad forstås på denne språkhistoriske bakgrunnen.

For det andre synes disse språkkontakttrekkene å bli utjamna hos yngre språkbrukere. Denne tendensen registreres i ulike studier fra språkkontaktbygder i Nord-Troms (Bull et al. 1986; Junttila 1988; Bull 1992, 1995), men Sollids (2005) nevnte studie av syntaksen i Sappen representerer nok den mest systematiske tilnærminga på området.

For det tredje har flere kontaktforskere argumentert for at det er behov for *etnolektbegrepet* i tilnærminger til nordnorsk talemålsvariasjon i flerspråklige samfunn (se f.eks. Bull 1991, 2006; Johansen 2009; Sollid 2009a, 2009b, 2009c). Etnolekter har følgende kjennetegn:

Ethnolects are varieties of a language which mark speakers as members of ethnic groups which originally used another language. Such varieties may be phonologically, lexically, morphosyntactically, and/or prosodically marked. (Clyne et al. 2002:133)

Vi har per i dag et rimelig godt vitenskapelig grunnlag for å rettferdiggjøre bruken av etnolektertermen på basis av kunnskaper om den språkhistoriske *bakgrunnen* og lingvistiske *strukturen* til nordnorske kontaktvarieteter. Men hva med *funksjonen*?

Man har fortrinnsvis vært opptatt av å beskrive språkkontaktfenomener fra samisk og kvensk i nordnorsk (Bull 2004:185). Årsaken er til dels faghistorisk betinga: Nasjonsbyggingas langvarige grep om norsk dialek-

tologi skapte mildt sagt dårlige kår for utforskinga av etnolekter nordpå. Ved hjelp av de nevnte perspektivene til Irvine & Gal (2000) drøfter Sollid (2009a) den språkideologiske bakgrunnen for dette:

I den tidlige fasen av norsk dialektforskning [...] oppsto det et ikonisk forhold mellom bestemte norske dialekter [som viste arven fra gammelnorsk] og dialektforskninga. Dette ikoniske forholdet bidro til at etnolektene falt utenfor forskningas interessefelt, sammen med andre språklige element som ble definert som ikke-hjemlige. [...] konsekvensen av denne forskningspraksisen er marginalisering av en bestemt type norske talemål og et verdihierarki der de norske etnolektene har hatt relativt lav presisje, både blant nordmenn generelt og blant forskere. (Sollid 2009a:164)

Et viktig poeng her er at lingvisters og dialektologers ståsteder og framstillinger er like språkideologisk ladd som kontekstene for de språklige fenomenene de studerer. Språkvitenskap, hvilken fløy av den det nå enn måtte være snakk om, er altså ingen ideologinøytral sone, men tvert imot et ideologisk posisjonert felt. På sett og vis måtte altså kontaktforskninga i Nord-Norge starte ut med å dokumentere forskningsobjektet og berettige egen eksistens samtidig. Naturlig nok lot forklaringer dermed vente på seg.

I tillegg til å være først ute med å benytte etnolektbegrepet i tilnærminga til et norskspråklig materiale (Bull 1991), er Tove Bull også den kontaktforskeren som i størst grad har beskjeftiga seg med funksjonelle aspekter ved nordnorske etnolekter. Med støtte i sosialpsykologiske teorier om språk og (etnisk) identitet hevder Bull (2006) at bruken av etnolekten på Furuflaten i Lyngen i Nord-Troms har vært etnisk markert, og at den muligens også har fungert kompensereende for at samisk gikk tapt i språkskifteprosessen:

Den sosiale strukturen og den alternative sosiale realiteten som språkbrukarane på Furuflaten gav uttrykk for gjennom etnolektiske trekk i norsken sin, representerte såleis ein motstand mot meir einspråklege norske språksamfunn i nabobygdene og ei markering av eigen identitet og etnisitet. Det er òg muleg å tenke seg at språkbrukarane så å seie kompenserte for tapet av samisk ved hjelp av samisk substrat i den norsken dei brukte. (Bull 2006:44)

Dette er en tydelig parallell til det jeg mener å finne når det gjelder norsk språkbruk i Manndalen. Som et eksempel på et stigmatiserende substrattrekk fra samisk i furuflatingenes norsk, løfter Bull (2006:43) fram førsteledds- eller førstestavellesstrykk i navnefraser og prefikserte ord av typen 'Anne Lise, 'tante Lise, 'Ole Henrik, 'fortelle, 'betale og 'gevær. Jeg finner innslag av tilsvarende trykkforhold i intervjumaterialet mitt fra Manndalen ('betale, 'beherska, 'bevisst samt i navnefraser som jeg velger å ikke gjengi av anonymitetshensyn).

Videre lanserer Bull (2006:42) en hypotese om pågående *de-etnolektifisering* eller *dialektifisering* i norske talemål i Sápmi. Hypotesen bygger på «uformelle observasjoner og ikkje systematiske undersøkingar» (op.cit.:45) av norsken hos tospråklige yngre samer i Guovdageaidnu/Kautokeino på begynnelsen av 2000-tallet. Dette talemålet kan ifølge Bull best betegnes som *Finnmarks-dialekt*, og ikke en etnolekt, fordi det er vanskelig å identifisere disse ungdommene som samer på grunnlag av den norske språkbruken deres. Som jeg har antyda tidligere, forstår Sollid (2005) utjamninga av kontaktvariasjonen i Sappen i lys av teorier om andrespråkslæring og kreolspråksdannelse. Til sammenlikning er Bull (2006) i større grad opptatt av at det har skjedd en endring på makronivået til fordel for samisk språk og kultur de siste tiårene, og at dette rett og slett gjør bruken av nordnorske etnolekter som etnisk identitetsuttrykk mindre relevant. Utjamning forstått som de-etnolektifisering er altså et mulig resultat av at samisk språk og identitet, eller kvensk språk og identitet for den del, har blitt akseptabelt i norsk offentlighet.

Én av hovedutfordringene i den videre forskninga på nordnorske etnolekter er å undersøke endringsprosesser nærmere: Hva skjer med den kontaktbetinga variasjonen? Forsvinner alle samisk-kvenske substrattrekk i nordlig norsk hos yngre talere, og hvis ikke, hvilke trekk bevarer? Vi har også i liten grad studert funksjonen til nordnorske etnolekter systematisk. Det er problematisk, iallfall hvis vi skal fortsette å bruke etnolektermen. Slik det framgår av definisjonen til Clyne et al. (2002) ovenfor, er det jo nettopp et grunnleggende kjennetegn ved etnolekter at de fungerer som etniske gruppemarkører, innad i den aktuelle gruppa og i møte med andre grupper. En like stor utfordring i fortsettelsen er altså knytta til kartlegging av den funksjonelle dimensjonen: Hvilken *sosial indeksikalitet* (Eckert 2008) har språkkontakttrekkene i kontekst, eller med andre ord: På hvilken måte er bruken av slike trekk sosialt meningsbærende i dag?

Disse forskningsspørsmålene utgjør fundamentet for PhD-prosjektet

mitt om aldersbetinga språkkontaktvariasjon i det norske talemålet i Mandalen. Prosjektet har arbeidstittelen *Etnolekt eller dialekt? Nordnorske språkkontaktvarieteter som identitetsmarkører* (Universitetet i Tromsø, 2007–2012). Språkstrukturelt orienterer arbeidet seg mot en kartlegging av variasjon i fonologi og prosodi, blant anna førsteledds- eller førstestavelsestrykk som jeg har referert til ovenfor. I denne omgangen er det imidlertid *konteksten*, eller retttere sagt *kontekstene*, for denne typen språklig variasjon som har vært i hovedfokus. Kontekst er her et sammensatt begrep som viser til ulike rammer som denne talemålsvariasjonen må tolkes innafors dersom vi ønsker å få tak i hva den betyr eller hvordan den fungerer. Sosiohistoriske, lokale, situasjonsbestemte og individuelle kontekster representerer til dels sammenfallende, til dels ulike sett av faktorer på makro- og mikronivå som bidrar til å gi *både* valget av samisk eller norsk *og* et språklig tegn, som for eksempel førstestavelsestrykk i *'besøk* (s.), en viss sosial mening.

Komplekse ideologier og kulturell tregheit – avsluttende kommentar

Studier av språkideologier er relevante i seg selv. Ovenfor har jeg argumentert for at en analyse av språkideologisk kompleksitet i et nordnorsk språkkontaktsamfunn danner et ikke bare interessant, men nødvendig bakteppe for å få grep om den sosiale betydninga til den språklige variasjonen som finnes her. Jeg har inntrykk av at de språklige generasjonsforskjellene for bruk av samisk substrat *er* markante i Mandalen, og muligens er de-*etnolektifisering* et riktig begrep for denne aldersbetinga variasjonen – noe som inntil vidare ikke er kartlagt. Like fullt er det allerede klart at bruken av ett og samme språkkontakttrekk har potensial til å bli vurdert på mange ulike måter i Mandalen avhengig av sosial kontekst. Det samme gjelder valg av språk. Hovedårsaken er at det offentlige minoritets(språk)politiske og -ideologiske kartet og den individuelt erfarte virkeligheten forandrer seg i ulikt tempo. I Mandalen spriker de individuelle diskursene om språk i mange retninger og er avhengige av den enkeltes erfaringer med å leve i et samfunn prega av fornorskning og revitalisering på en gang.

Selv om fornorskninga er historie på makronivå, lever majoriteten av mandalingene fremdeles med konsekvensene av den. Om man forholder seg til disse konsekvensene gjennom aktiv revitalisering av samisk språk eller ikke, er også høyst individuelt betinga. Det er viktig å ha i bakhodet at selv om både fornorskning og revitalisering representerer store politiske og

språkideologiske endringer, har implisitte og eksplisitte lokale diskurser om språk og etnisk identitet vært i stand til å utfordre det politiske nivået i begge faser. Kontekster og ideologier virker altså ikke bare inn på språkbruk, men språkbruk – eller retttere sagt språkbrukere – former også kontekster og skaper delvis nye ideologier (jf. innledninga). Også dette er en del av bakgrunnen for at det på individnivået i Manndalen eksisterer språkideologier med tilknytning til både fornorskning og revitalisering side om side. I dette samspillet mellom faktorer på makro- og mikronivået utformes det lokale settet av språkideologier. I denne brytninga mellom et dobbelt språkstigma og en dobbel språkstolthet blir språklige valg og språklig variasjon meningsbærende.

Noter

1. Artikkelen bygger på foredraget med tittelen «Fra dobbelt stigma til dobbel stolthet? Norsk talemål i et språkkontaktperspektiv» som jeg holdt på *Den 3. forskerkonferansen om norsk språk som andrespråk* i Drammen i oktober 2008. Takk til Hilde Sollid for diskusjoner og innspill i forbindelse med konferansen – og ellers. Takk også til Tove Bull og to anonyme fagfeller for kommentarer og forbedringsforslag. Eventuelle feil og mangler er mine alene.
2. Mens samene har *urfolksstatus*, utgjør kvenene en *nasjonal minoritet* i Norge. *Kvensk* fikk i 2005 status som *nasjonalt minoritetsspråk*. Kvenenes forfedre kom fra Tornedalen i Sverige/Finland og øvrige deler av Nord-Finland. I den etnopolitiske diskusjonen insisterer enkelte på å benytte termene *finnskætta* om gruppa og *finnsk* eller *norskfinnsk* om språket, men i tråd med offisiell norsk minoritetspolitikk bruker jeg her betegnelsene *kvenner* og *kvensk*.
3. *Samisk* er her synonymt med *nordsamisk*. Det finnes tre samiske språk i Norge (*nord-*, *lule-* og *sørsamisk*) og sju øvrige samiske språk i svenske, finske og russiske deler av Sápmi (<http://saamidocnet.uit.no>). Det nordsamiske området dekker Troms og Finnmark på norsk side.
4. Innslaget av kvenner har vært betydelig i Kåfjorden, også til dels i Manndalen, men er dårlig belagt i kilder etter 1900. I intervjuene var informantene ikke opptatt av kvensk språk og identitet i Manndalen, og tematikken behandles derfor heller ikke i analysen. Jeg kjenner ikke til at kvensk snakkes i bygda i dag. Det betyr selvsagt ikke at kvenenes og kvenskens historie her dermed er marginal eller uinteressant (se f.eks. Vangen 2009).
5. Jeg har brukt en normalortografisk, men noenlunde talemålsnær transkripsjon.
6. Lyngseidet var et administrativt sentrum i Lyngen-området i fornorskningstiden.
7. Studier av norske språkkontaktvarieteter er per i dag nesten utelukkende fra Nord-Troms, men det er selvsagt mulig å gjøre liknende studier i Finnmark og Sør-Troms, og også i det lulesamiske området i Nordland. I et pågående PhD-prosjekt kartlegges strukturen og funksjonen til den norske (og ev. svenske) etnolekten i det sørsamiske området i midtre og sørlige deler av Norge (Nordland, Trøndelag og Hedmark) og Sverige (Johansen 2008).

Litteratur

- Bull, Tove 1991. Språklig identitet i ei nordnorsk fjordsamebygd. *Danske folkemål 33*. København: Institutt for dansk dialektforskning. C.A. Reitzels forlag, 23–35.
- Bull, Tove 1992. A contact feature in a language contact area in Northern Norway. I E.H. Jahr (red.). *Language Contact, Theoretical and Empirical Studies*. Berlin: Mouton de Gruyter, 17–36.
- Bull, Tove 1995. Language contact leading to language change: The case of Northern Norway. I J. Fisiak (red.). *Linguistic Change under Contact Conditions*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 15–34.
- Bull, Tove 2004. Samisk-nordisk språkkontaktforskning – eit statusoversyn. I J. Kusmenko (Hrsg.). *The Sámi and the Scandinavians. Aspects of 2000 years of contact*. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 183–198.
- Bull, Tove 2006. Språkkontakt, etnolekt og asymmetriske maktforhold. Norsk på samisk grunn. *NORDAND Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning*, 2006, årg. 1 nr. 1, 37–50.
- Bull, Tove & Anna-Riitta Lindgren 2009: Einspråklegheit kan bøtast. I T. Bull & A.-R. Lindgren (red.). *De mange språk i Norge. Flerspråklighet på norsk*. Oslo: Novus forlag, 7–25.
- Bull, Tove, Jorid Hjulstad Junttila & Aud-Kirsti Pedersen 1986: Nominalfrasen i skibotnålet i Troms. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 1986, 1/2, 83–94.
- Clyne, Michael, Edina Eisikovits & Laura Tollfree 2002. Ethnolects as ingroup varieties. I A. Duszak (ed.). *Us and Others. Social identities across languages, discourses and cultures*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 133–157.
- Coupland, Nicolas & Adam Jaworski 2004. Sociolinguistic perspectives on metalanguage: Reflexivity, evaluation and ideology. I A. Jaworski, N. Coupland & D. Galsinski (eds.). *Metalanguage. Social and Ideological Perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter, 15–51.
- Eckert, Penelope 2008. Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics*, 2008, 12/4, 453–476.
- Eidheim, Harald 1971. *Aspects of the Lappish Minority Situation*. Oslo Occasional Papers in Social Anthropology. No. 14. Oslo: Universitetsforlaget, Universitetet i Oslo.
- Engen, Thor Ola & Lars Anders Kulbrandstad 2004. *Tospråklighet, minoritetsspråk og minoritetsundervisning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fairclough, Norman 2001. *Language and power*. 2nd ed. Harlow: Longman.

- Golden, Anne, Lise Iversen Kulbrandstad & Kari Tenfjord 2007. Norsk andrespråks-forskning – utviklingslinjer fra 1980 til 2005. *NORDAND Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning*, 2007, årg. 2 nr. 1, 5–41.
- Goodwin, Charles & Alessandro Duranti 1992. Rethinking context: an introduction. I A. Duranti & C. Goodwin (ed.). *Rethinking context. Language as an interactive phenomenon*. Studies in the Social and Cultural Foundations of Language No. 11. Cambridge: Cambridge University Press, 1–42.
- Grunnskolenes Informasjonssystem (GSI). <http://www.wis.no/stat09/>
- Hansen, Lene (2008): *Storm på kysten*. Tromsø: MARGbok.
- Irvine, Judith T. & Susan Gal 2000. Language Ideology and Linguistic Differentiation. I P. Kroskrity (ed.). *Regimes of Language*. Santa Fe, New Mexico: School of American Research Press, 35–84.
- Jaworski, Adam, Nikolas Coupland & Dariusz Galasinski 2004. Metalanguage: Why now? I A. Jaworski, N. Coupland & D. Galsinski (eds.). *Metalanguage. Social and Ideological Perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter, 3–8.
- Johansen, Inger 2008. Sørsamisk språkvariasjon. Foredrag den 21.11.08 på UPUS/SONE-konferansen «Språkvariasjon og identitet» ved Universitetet i Agder, Kristiansand.
- Johansen, Åse Mette 2009. «Velkommen te' våres Norge». *En kvalitativ studie av språkbytte og språkbevaring i Manndalen i Gáivuotna/Kåffjord*. Oslo: Novus forlag.
- Junttila, Jorid Hjulstad 1988. *Språkval og språkbruk på Skibotn: Kven blir forstått av kven?* Hovedfagsoppgave i nordisk språk. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Institutt for språk og litteratur.
- Kroskrity, Paul 2004. Language Ideologies. I A. Duranti (ed.). *A Companion to Linguistic Anthropology*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing, 496–517.
- Lane, Pia 2010. "We did what we thought was best for our children": a nexus analysis of language shift in a Kven community. *International Journal of the Sociology of Language*, 2010, 202, 63–78.
- Le Page, Robert & Andrée Tabouret-Keller 1985. *Acts of Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nesheim, Asbjørn 1952. Samisk og norsk i Lyngen. *Sameliv. Samisk Selskaps Årbok 1951–1952*. Oslo, 123–129.
- Pedersen, Aud-Kirsti 1988. *Stadnamnlån. Fonologi og ortografi i lydlig lånte stadnamn med eit oversyn over fonologien i norsk på Skibotn og i*

- Kvenangsbøtn*. Hovedfagsoppgave i nordisk språk. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Institutt for språk og litteratur.
- Pedersen, Aud-Kirsti 2000. Norsk talemål i eit språkkontaktområde – målføreprøve frå Skibøtn. *Talatrusten*. Oslo, Norsk målførearkiv: Universitetet i Oslo, 20–37.
- Pedersen, Paul & Asle Høgmo 2004. *Kamp, krise og forsoning. Evaluering av samepolitiske tiltak i Kåffjord*. Tromsø: NORUT Samfunnsforskning AS. Rapport nr. 4/2004.
- Røynealand, Unn 2008. Språk og dialekt. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy. *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. 2. utg. Kap. 1. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 15–34.
- Saami Documentation and Revitalization Network.
<http://saamidocnet.uit.no>.
- Silverstein, Michael 1998. The uses and utility of ideology. I B. B. Schiefelin, K. A. Woolard & P. V. Kroskrity (eds.). *Language Ideologies: Practice and Theory*. New York: Oxford University Press, 123–145.
- Sollid, Hilde 2005. *Språkdannelse og -stabilisering i møtet mellom kvensk og norsk*. Oslo: Novus forlag.
- Sollid, Hilde 2009a. Utforskning av nordnorske etnolekter i et faghistorisk lys. *Maal og Minne*, 2009, hft. 2, 147–169.
- Sollid, Hilde 2009b. Etnolekter i Norge. I T. Bull & A.-R. Lindgren (red.). *De mange språk i Norge. Flerspråklighet på norsk*. Oslo: Novus forlag, 153–162.
- Sollid, Hilde 2009c. Nordnorske etnolekter. I A.-R. Lindgren, M. A. Hauan, E. Niemi, L. Niiranen & T. Thuen (red.). *Kvener i fortid og nåtid. Speculum Boreale*, nr. 11. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Institutt for historie og religionsvitenskap, 47–63.
- Todal, Jon 2002. «...jos fal gáhttet gollegielat». *Vitalisering av samisk språk i Noreg på 1990-talet*. Avhandling til dr.art.-graden. Tromsø: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Tromsø.
- Vangen, Lisa 2009. Kvensk i Manndalen. *Menneske og miljø i Nord-Troms*. Årbok for Nord-Troms 2009. Tromsø: Lundblad, 12–17.